

Світлана Закірова,

канд. іст. наук, доцент,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Україна, Київ

ІНТЕРАКТИВНІСТЬ НОВІТНІХ ФОРМ ПРАВОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ ВЛАДИ І СУСПІЛЬСТВА

Важливою складовою функціонування держави виступає соціально-правова комунікація влади і суспільства. Науковці вирізняють три підходи до визначення суті соціально-правової комунікації, підвидом якої виступає правова комунікація. Правова комунікація має реальний, медійний і мережевий просторовий рівень прояву, забезпечує прямий, опосередкований та зворотний зв'язок українських громадян і державних інституцій. З поширенням інтернет-комунікації українська влада почала активно використовувати мережевий рівень для інформаційно-комунікаційного супроводу окремих напрямів своєї діяльності. Новітнім інтерактивним видом правової комунікації виступає інструмент електронних петицій.

Ключові слова: соціально-правова комунікація, правова комунікація, влада, суспільство, електронна петиція.

Питання формування інформаційного середовища має особливе значення для розвитку держави і системи управління, одне з основних завдань якої полягає в побудові механізму комунікації, що забезпечує конструктивний діалог владних структур і суспільства для надання легітимності і стабільності державному ладу. Чи не найважливішу роль у цьому процесі відіграє соціально-правова комунікація.

На необхідності актуалізації проблем дослідження соціально-правових аспектів комунікації наголошують вчені різних наукових напрямів. За словами доктора наук із соціальних комунікацій І. Давидової, у XXI ст. комунікація перетворилася на розвинуту систему соціальної взаємодії, стала основою розгортання нової парадигми наукових досліджень [1, с. 8]. Доктор юридичних наук А. Токарська наголошує, що підхід до аналізу права як засобу комунікації виступає кроком до сучасного раціонального нормотворення правовідносин, оскільки норми не повинні суто довільно привноситися в суспільне буття, а навпаки – мають виявлятися в контексті останнього як інтеракції оптимальної суб'єкт-суб'єктної

взаємодії. Вона зазначає, що аналіз основних напрямів сучасних досліджень комунікативної природи права та правової комунікації переконує в необхідності створення широкої міждисциплінарної дослідницької платформи, побудованої в руслі інтегральної парадигми праворозуміння, на підставі якої загальнометодологічні підходи доповнювалися б відповідною конкретизацією соціокультурних, юридичних, етичних, психологічних та інших аспектів аналізу комунікативної діяльності [2, с. 25]. Сучасний синергетичний методологічний підхід до аналізу комунікації як всебічного явища на рівнях держави, громадськості й особистості дозволяє поєднувати і синтезувати позитивні досягнення різних наук. Питання підходів до сутності комунікації як явища, еволюції та формування нових видів і проявів правової комунікації досліджують відомі українські й зарубіжні вчені А. Поляков, Г. Почепцов, Д. Андреев, І. Чеснов, А. Токарська, С. Максимов, І. Ситар, О. Макеєва та ін.

Метою статті є дослідження існуючих форм і типів соціально-правової комунікації та правової комунікації як її різновиду, виокремлення інтерактивності як новітньої риси взаємозв'язків між державою та суспільством на сучасному етапі.

У комунікативному просторі держави сукупність процесів і структур, які забезпечують цілеспрямований обіг і поширення нормативно-правової інформації та правових знань у соціальному просторі, забезпечує соціально-правову комунікацію. Вона є вихідною передумовою успішного творення правових інтеракцій влади і суспільства за умови її суб'єкт-суб'єктного механізму втілення у практику [3, с. 11].

Сучасна наука виокремлює кілька підходів до визначення особливостей категорії «соціально-правову комунікацію». Ю. Бистрова зазначає, що перший з них розглядає соціально-правову комунікацію як процес обміну правовою інформацією, що використовується різними соціально-комунікативними структурами в управлінських процесах організаційного, економічного, соціального та іншого характеру і відображає увесь комплекс соціально-правових відносин, взаємодії в суспільстві.

Другий науковий підхід пов'язаний з реалізацією комунікації на рівні суспільства через діяльність соціальних інститутів, що створюють і передають у часі та просторі соціально значущу правову інформацію, яка має бути інтерактивною, спрямовуватися на пошук значення правових текстів і нормативного змісту діючого права. Третім концептуальним підходом до визначення суті соціально-правової комунікації є представлення її в якості міжособистісного спілкування в процесі комунікативних

взаємовідносин і взаємозв'язків між системами, однією з яких виступає особа чи суспільство [4, с. 34].

У сучасних умовах різновидом соціально-правової комунікації виступає правова комунікація, що регулює взаємодію суб'єктів в обміні правовою та іншою інформацією, спрямованою на задоволення їхніх законних інтересів і потреб. Технічні можливості сьогодення дозволяють зробити правову комунікацію якіснішою, оперативнішою і, як наслідок, значно ефективнішою.

Юридична наука забезпечення ефективної взаємодії держави, соціальних груп, окремих індивідів, у процесі якого узгоджуються та задовольняються їхні законні інтереси і права, є метою саме правової комунікації. Правовою комунікацією, на думку засновника комунікативного підходу до розуміння права А. Полякова, виступає правова взаємодія між суб'єктами, що виникає на підставі соціальної інтерпретації правових текстів, які представляють їм певні правочинності і правові обов'язки, реалізовані в правовій поведінці. Вона є специфічним засобом спілкування і взаємодії, під час яких відбувається систематичне поширення та передача інформації про правові норми, забезпечені примусовою силою органів державної влади з метою регулювання поведінки суб'єктів права.

На думку відомого вченого, одним з аспектів розуміння права є аспект комунікативний, тобто розуміння його як системи відносин, суб'єкти яких передають правову інформацію шляхом реалізації своїх прав і обов'язків у процесі соціальної взаємодії. У цьому сенсі, зазначає А. Поляков, право є однією з найважливіших форм соціальної комунікації [5].

Таку точку зору поділяє і С. Карвацька, яка, досліджуючи комунікативні характеристики права, підкреслює, що право фактично є системою повідомлення, воно діє лише в ситуації людського спілкування, і є публічним феноменом, відкритим для пізнання й оцінки різними особами і суб'єктами [6, с. 30].

Можливість вступати у правову комунікацію властива суб'єктам суспільних відносин – громадянам, їх об'єднанням, органам публічної влади. Для того, щоб комунікація дійсно виникла, така норма повинна мати певні якісні властивості, зокрема, сприйматись суб'єктами як правова, тобто така, що, перш за все, містить цінні, реальні (які можна виконати), а не декларативні права та обов'язки [7, с. 38].

Правова комунікація, будучи не тільки феноменом права, а й спілкування, розглядається не просто як взаємодія, а як врегульований нормами права акт спілкування, інтерактивний діалог між суб'єктами права.

Таким чином, саме правова комунікація забезпечує реальний зв'язок між особистістю і державою. Через механізм правової комунікації громадяни України отримують знання про зміни в національній системі права.

На різних етапах існування держави з розвитком інформатизації суспільства з'являються, розвиваються і поширюються нові засоби правової комунікації. Сучасна наука виділяє три рівні просторової дії правової комунікації: реальний, медійний і мережевий.

До появи масових видань – газет та журналів, реальний рівень комунікації був не просто панівним, а практично єдино можливим. Реальний рівень представлений прямою комунікацією. Це є комунікація, у процесі якої адресант безпосередньо передає інформацію адресату, контролюючи адекватність її сприйняття. Наприклад, оголошення від імені верховної влади про новітній закон чи указ поширювало правову інформацію серед присутніх, наближених до влади осіб. Далі ж під час проведення юридичної консультації у домедійні часи правник прямо пояснював суть і особливості дії того чи іншого закону пересічному громадянину, який не мав доступу до системи нормативно-правової інформації. І сьогодні, попри суттєві зміни в інформатизації суспільства і доступу до правової інформації, цей рівень правової комунікації залишається вкрай важливим.

Медійний рівень правової комунікації являє собою взаємодію влади та суспільства щодо поширення правової інформації за допомогою засобів масової інформації. Ще декілька десятиліть тому в українському інформаційному просторі медійний рівень виглядав найширшим за своїми можливостями. Повідомлення у ЗМІ про прийняття нового нормативно-правового акту чи зміни в уже існуючому законодавстві спонукали до ознайомлення з текстами документів, які розміщувалися у фахових журналах і газетах. А лише потім через фахівців більшість пересічних громадян отримували нову правову інформацію, що впливало на формування правових поглядів, установок та стереотипів.

Враховуючи можливості формування правового впливу на суспільство, найважливішим у сучасних умовах виглядає мережевий рівень правової комунікації – використання мережі Інтернет для поширення правової інформації та формування правової культури громадян. Цей рівень має можливість не тільки водночас охопити значну кількість отримувачів інформації, довести до частини населення інформацію про будь-які новачі у правовому полі держави. За допомогою інтернет-комунікації з'явилася можливість представляти правову інформацію системно, надавати користувачам можливості прямої та опосередкованої роботи з комплексами нормативно-правової інформації.

Особливо широкі можливості сучасний рівень правової комунікації надає державним інституціям. Спеціальні офіційні сайти органів державної влади та місцевого самоврядування виступають сьогодні певними посередниками у системі правової комунікації, оскільки на їхніх сайтах зосереджується значний масив нормативно-правової інформації. Органи законодавчої, виконавчої і судової влади розміщують на своїх веб-ресурсах результати діяльності, у тому числі й у сфері правотворення. Важливим елементом мережевого рівня правової комунікації стала поява можливостей інтерактивного або зворотного зв'язку з користувачами правової інформації.

Загалом, зворотний зв'язок комунікації – від населення до влади – це новація сучасності, оскільки раніше каналу, за яким громадяни мали б можливість передавати свою волю законодавцю, практично не було. Натомість ефективність правової комунікації прямо залежить від рівня праворозуміння, правової культури, виробленого сприйняття етики правового спілкування. Чим вища правосвідомість громадян, чим бездоганніше діє механізм правовідносин, тим ефективніше відбувається комунікативний правовий процес [2, с. 17].

Ефективність влади багато в чому залежить від рівня налагодження комунікації між різними органами державної влади, суспільними групами та засобами масової інформації. Як зазначає доктор філологічних наук, професор, експерт з інформаційної політики та комунікаційних технологій Г. Почепцов, комунікацію взагалі можна вважати формою існування влади. Влада не тільки має брати участь у комунікаціях з населенням, вона мусить сама ініціювати нові типи комунікації. Г. Почепцов виділяє такі типи комунікації: «влада – населення» і «населення – населення» й розділяє їх у таких пропорціях: «влада – населення» (10%) і «населення – населення» (90%).

На думку Г. Почепцова, найчастіше комунікація «влада – населення» виникає в кризових ситуаціях і виконує функції корекції висвітлення подій в інформаційному просторі, підготовки до майбутньої події, утримання уваги після закінчення подій та переключення уваги населення. В епоху новітніх технологій, коли інтерактивність вже не є проблемою, виникає, стверджує вчений, виникає ще один тип комунікації – «населення – влада», коли суспільна думка багато в чому формує зміст, рішення та дії органів державної влади [8].

Одним з найважливіших наслідків покращення правової комунікації держави та суспільства і водночас яскравим прикладом інтерактивності зв'язку за типом «населення – влада» стали пряма участь громадян

у комунікаціях із владою, спрощення доступу громадян до послуг, що надають державні установи. Зокрема, Міністерство юстиції України в серпні 2015 р. для поліпшення якості й зручності послуг для батьків новонароджених запустило проект із забезпечення реєстрації малюків у пологових будинках. Сьогодні така послуга доступна у 472 пологових будинках у різних регіонах України. Міністр юстиції України П. Петренко зазначив, що у 2018 р. дві третини своїх перших документів новонароджені українці отримують саме у такий спосіб. Тільки в Києві за п'ять місяців 2018 р. половина з понад 14 тис. немовлят були зареєстровані безпосередньо в пологовому будинку [9].

З поширенням інтернет-комунікації українська влада почала активно використовувати мережевий рівень для інформаційно-комунікаційного супроводу окремих напрямів своєї діяльності. Позитивним моментом таких державних інформаційних ресурсів виступає передбачена можливість інтерактивної комунікації з представниками влади за допомогою телефону гарячої лінії або через подання електронного звернення, яке одразу з сайту переводить відвідувача на державний урядовий контактний центр у Національній системі опрацювання звернень до органів виконавчої влади. Державні веб-ресурси такого спрямування постійно доповнюються новою важливою нормативною інформацією, запитаннями і відповідями з найактуальніших аспектів реформування, інтерв'ю з державними посадовцями та їх роз'ясненнями щодо проблем профільного напряму діяльності.

Як приклад наведемо створений офіційний сайт <http://decentralization.gov.ua>, який відображає поточний і перспективний стан процесу децентралізації. Веб-ресурс, як зазначено на порталі, має на меті представити суспільству процес передачі повноважень та фінансів від державної влади якнайближче до людей – органам місцевого самоврядування в Україні.

Важливим компонентом інформаційної складової сайту є сторінка про систему нормативно-правового забезпечення процесу децентралізації. Портал містить посилання на юридичні акти відповідно до суб'єкта прийняття (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ) та за напрямками діяльності (об'єднання громад, фінансова децентралізація, співробітництво громад).

Учасникам процесу децентралізації пропонуються зразки різноманітних нормативних актів і документів; посібники і методичні матеріали для організації процесу створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ); навчальні та презентаційні відеоматеріали; фахові відпо-

віді на найважливіші запитання щодо децентралізації; карта донорів, де за конкретним проектом, програмою або напрямом роботи в кожній області подано перелік вітчизняних і закордонних фондів та організацій, які готові виступити інвесторами і надати практичну підтримку просуванню реформ. Сайт в онлайн-режимі відображає процес створення об'єднаних територіальних громад у кожній області України, містить інформацію про бюджети ОТГ, новини та історії успіху і проблем на шляху децентралізації.

Отже, комунікативна складова роботи державних інституцій у зазначеному напрямі дає підстави стверджувати, що за потреби і наявності бажання будь-який громадянин України має можливість самостійно ознайомитися з найважливішими актами системи нормативно-правової інформації у сфері децентралізації влади.

На думку А. Токарської, вирішення проблемних відносин у суспільному і державному розвитку лежить у площині правової комунікації, яка є витокom формування та об'єктом застосування права. Право не може бути безапеляційною волею влади законодавчого суб'єкта або волею держави; воно може розвиватися як онтологічний результат інтерсуб'єктивної взаємодії [2, с. 38].

Окремим інтерактивним видом правової комунікації суспільства, громадян і органів влади можна вважати інструмент електронних петицій. «Петиція» (petitio) з латинської перекладається як пошук, вимога, прохання. В юридичній енциклопедії за редакцією Ю. Шемшученка петиція розтлумачена як колективне письмове звернення громадян з того або іншого питання, яке подається здебільшого главі держави чи іншим органам державної влади та місцевого самоврядування. Тобто саме визначення терміну означає, що за своєю суттю це є елемент чи засіб комунікації між особою, суспільством і представниками владних інституцій. Оскільки найчастіше спілкування між представниками влади і громадянами поширюється на питання, що стосуються юридичних чи політичних проблем, то інструмент петицій варто віднести саме до соціально-правової комунікації.

Загальноприйнятою в історичній традиції була спеціальна процедура подання петиції до органів влади. Вона обов'язково мала письмовий вигляд, подавалася за відповідними вимогами та порядком. У сучасному світі з розвитком комп'ютерних технологій та виникненням всесвітньої мережі з'явилася нова форма звернення до влади – через електронну пошту або спеціально створені для таких звернень портали. У багатьох країнах розвинутої демократії електронні петиції за своєю суттю

є засобом прямої участі населення у здійсненні влади в країні. Сьогодні понад 70 держав використовують цей інструмент взаємодії суспільства і влади.

Цей новітній механізм комунікації в Україні запрацював з липня 2015 р., коли Верховна Рада внесла зміни до Закону України «Про звернення громадян», і громадяни отримали можливість прямої комунікації з Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, органами місцевого самоврядування. Успіхи України в запровадженні петиції як інструменту електронної демократії вже визнані й на міжнародному рівні. За оцінкою ООН, українці піднялися на 45 позицій за розвитком електронної участі громадян за останні два роки та увійшли у топ-35 країн світу за цим показником. В експертному середовищі систему електронних петицій в Україні від самого початку умовно поділили на два рівні: звернення до вищих органів державної влади та органів місцевої влади і самоврядування, що має сенс не тільки для аналізу змісту самих петицій, а й для розгляду реакції влади на звернення громадян, ефективності самого інструменту електронних петицій. За майже три роки, протягом яких працює цей механізм взаємодії громадськості та владних інституцій, відбулася певна систематизація функціонування електронних петицій, виявилися окремі недоліки та переваги самого інструментарію електронної комунікації.

Український досвід став підтвердженням світової практики, яка свідчить, що найефективнішими виступають петиції, спрямовані не загальнодержавним, а місцевим органам влади. На думку експертів, які проводять постійний моніторинг і аналіз електронних петицій українських громадян, близько чверті відповідей вказували на те, що петиції були підтримані місцевою владою та спонукали принаймні до якихось дій, спрямованих на вирішення порушених проблем. Однак є і ще позитивніші результати такої роботи. Зокрема, найвідкритішою до петицій вважають кїївську владу, яка, за повідомленнями експертів, підтримує близько 70% петицій.

За характером вимог електронні петиції поділяють на такі групи: прохання, пропозиції та вимоги. За характером дії – на дозволи (розширення свобод) і заборони (обмеження свобод). Натомість найважливішою і показовою для аналізу електронних звернень варто виділяти змістову складову петицій, де абсолютним лідером виступає проблема контролю громадськості за владою.

За походженням вирізняють петиції індивідуальні та колективні, за способом подання – паперові та електронні. За юридичним характером

петиції можуть бути консультативними та імперативними. Консультативні петиції запроваджуються для аналізу суспільної думки та виявлення гострих і болючих проблем суспільства і влади. Правових наслідків така петиція не має, натомість вона сигналізує владі про актуальність тих чи інших питань соціального і державного розвитку. Наслідком таких петицій може стати запровадження громадських чи державних ініціатив для вирішення виявлених проблем. Саме такий характер петиції запроваджено в Україні. Імперативні петиції мають обов'язковий характер для органів влади. Така процедура існує, наприклад, у Фінляндії, де петиції, що зібрали 50 тисяч підписів, автоматично стають законопроектами, і парламент Фінляндії зобов'язаний їх розглядати в пріоритетному порядку. Регламентом законодавчого органу Латвії передбачено, що будь-яка петиція, що отримала підтримку 10 тис. громадян, обов'язково має бути включена до порядку денного засідання Сейму [10].

Отже, нетривалий досвід запровадження електронних петицій в Україні свідчить про те, що цей інструмент розглядається суспільством саме як комунікативний зв'язок між владою і населенням із правовими наслідками. Інтерактивний характер цього зв'язку між суспільством та державою за типом «населення – влада» через інструмент електронних петицій має конкретний і чіткий прояв. Оскільки пропозиції і вимоги, висловлені в електронних петиціях, мають на меті сприяти вирішенню гострих питань з правовими наслідками як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні, то і за цією ознакою такий вид інтерактивного комунікативного зв'язку влади й суспільства також відповідає ознакам правової комунікації. Як зазначає А. Токарська, якщо суспільна комунікація як така є онтологічним середовищем виникнення мікротамакроконфліктів, то такий її різновид, як права комунікація, є (за своїм сутнісно-цільовим призначенням) способом їх вирішення. Саме в процесі останньої має діяти пріоритет закону; здійснюватися нівелювання негативізму та агресії; визначення системи цінностей у захисті прав і свобод; вибір форм та змісту комунікації; свідоме переформування конфлікту в можливий правовий варіант позитивної кореляції комунікативних дій [2, с. 19].

Підсумовуючи, слід зазначити, що об'єктивною потребою сучасного стану функціонування держави в Україні стає підвищення рівня комунікації органів право- і нормотворення з метою розширення обізнаності населення з можливостями інтерактивного зв'язку з владними інституціями. На різних етапах розвитку права комунікація проявлялася в різних формах, рівнях і видах. В умовах сучасного технологічного інфор-

маційного середовища поява інноваційних форм взаємодії і комунікації української влади та суспільства стала не просто проявом, а й вимогою часу. Одним з нових інтерактивних видів комунікації держави і громадян стало запровадження інструменту електронних петицій. Ознакою сучасного стану правової комунікації стає підвищення ефективності взаємодії владних інституцій і громадян, активізація дієвості влади і суспільства щодо організації процесу поширення і використання правової інформації, формування високої правової культури населення, що сприятиме розвитку правової соціальної демократичної української держави. Розвиток інструментарію та механізмів прямої демократії, зокрема і проявів безпосереднього прямого рівня комунікації влади і суспільства, є перспективним напрямом подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. *Давидова І.* Соціально-комунікаційна теорія бібліотечної діяльності: становлення та шляхи розвитку / І. Давидова // Бібл. вісн. – 2014. – № 6. – С. 8–12.
2. *Токарська А. С.* Правова комунікація в контексті посткласичного праворозуміння : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук / А. С. Токарська. – Київ. 2008. – 37 с.
3. *Андреев Д. В.* Витоки парадигми соціально-правової комунікації / Д. В. Андреев // Право і безпека. – 2013. – № 2. – С. 6–12.
4. *Бистрова Ю. В.* Сучасні проблеми соціально-правової комунікації через призму викликів часу / Ю. В. Бистрова // Право та інноваційне сусп.-во. – 2016. – № 1. – С. 33–39.
5. *Поляков А. В.* Коммуникативная концепция права: Проблемы генезиса и теоретико-правового обоснования [Электронный ресурс] / А. В. Поляков. – СПб., 2002. – Режим доступа: <http://www.law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1138929&subID=100020393,100076036#text>. – Загл. с экрана.
6. *Карвацька С.* Правовий текст як акт правової комунікації / С. Карвацька // Наук. вісн. Чернів. ун-ту. – 2013. – Вип. 714: Правознавство. – С. 28–32.
7. *Макеєва О. М.* Поняття і сутність правової комунікації в сучасному інформаційному просторі / О. М. Макеєва // Юрид. вісн. – 2017. – № 3 (44). – С. 35–41.
8. *Почепцов Г.* Нові комунікативні можливості у сфері державного управління [Електронний ресурс] / Г. Почепцов // MediaSapiens. – Режим доступу: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/8049>. – Назва з екрана.

9. Павло Петренко презентував ініціативу з оформлення документів новонароджених за допомогою планшетів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/pavlo-petrenko-prezentuvav-initsiativu-z-oformlennya-dokumentiv-novonarodjenih-za-dopomogoyu-planshetiv>. – Назва з екрана.

10. *Закірова С.* Електронні петиції в Україні: становлення системи та механізм дії [Електронний ресурс] / С. Закірова // Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського : веб-сайт – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1576:elektronni-petitsiji-v-ukrajini-stanovlennya-sistemi-ta-mekhanizm-diji&catid=8&Itemid=350. – Назва з екрана.

References

1. Davydova, I. (2014). Sotsialno-komunikatsiina teoriia bibliotechnoi diialnosti: stanovlennia ta shliakhy rozvytku [Social and communication theory of library activities: formation and ways of development]. *Bibliotechnyi visnyk – Library Journal*, issue 6, pp. 8–12 [in Ukrainian].

2. Tokarska, A. S. (2008). Pravova komunikatsiia v konteksti postklassychnoho pravorozuminnia [Legal communication in the context of the post-classic law understanding]. *Extended abstract of Doctor's thesis* [in Ukrainian].

3. Andreiev, D. V. (2013). Vytoky paradyhmy sotsialno-pravovoi komunikatsii [The origins of social and legal paradigm of communication]. *Pravo i bezpeka. – Law and Security*, issue 2, pp. 6–12 [in Ukrainian].

4. Bystrova, Yu. V. (2016). Suchasni problemy sotsialno-pravovoi komunikatsii cherez pryzmu vyklykiv chasu [The modern problems of social-legal communication from the prism of the time's challenges]. *Pravo ta innovatsiine suspilstvo – Law and Innovative Society*, issue 1, pp. 33–39 [in Ukrainian].

5. Polyakov, A. V. (2002). Kommunikativnaia kontseptsiiia prava (genезis i teoretiko-pravovoie obosnovaniie) [The communicative concept of law (the genesis of the theoretical and legal basis)]. Retrieved from <http://www.law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1138929&subID=100020393,100076036#text> [in Russian].

6. Karvatska, S. (2013). Pravovyi tekst yak akt pravovoi komunikatsii [Legal text as an act of a legal communication]. *Naukovi visnyk Chernivetskoho universitetu – Scientific Herald of Chernivtsy University*, issue 714, pp. 28–32 [in Ukrainian].

7. Makeieva, O. (2017). Poniattia i sutnist pravovoi komunikatsii v suchasnomu informatsiinomu prostori [The concept and essence of legal

communication in a modern information space]. *Yurydychnyi visnyk – Law Herald*, issue 3 (44), pp. 35–41 [in Ukrainian].

8. Pocheptsov, H. (2012). Novi komunikatyvni mozhlyvosti u sferi derzhavnoho upravlinnia [New communicative opportunities in the sphere of public administration]. Retrieved from [http:// osvita.mediasapiens.ua/material/8049](http://osvita.mediasapiens.ua/material/8049) [in Ukrainian].

9. Pavlo Petrenko prezentuvav initsiatyvu z oformlennia dokumentiv novonarodzenykh za dopomohoiu planshetiv [Pavel Petrenko presented an initiative on registration of newborn documents using tablets]. (2018). Retrieved from <https://minjust.gov.ua/news/ministry/pavlo-petrenko-prezentuvav-initsiatyvu-z-oformlennya-dokumentiv-novonarodzenih-za-dopomogoyu-planshetiv> [in Ukrainian].

10. Zakirova, S. (2015). Elektronni petytsii v Ukraini: stanovlennia systemy ta mekhanizm dii [Electronic petitions in Ukraine: the formation of the system and the mechanism of action]. Retrieved from http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1576:elektronni-petitsiji-v-ukrajini-stanovlennya-sistemi-ta-mekhanizm-diji&catid=8&Itemid=350 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 17.09.2018.

Svitlana Zakirowa,

Cand. Sci. (Historical), Associate Professor, Senior Research Associate,
V. I. Vernadsky National Library of Ukraine,
Ukraine, Kyiv

Interactivity of New Forms of Legal Communication between Government and Society

An important component of the functioning of state system is the social and legal communication between state institutions and society. Researchers have identified three approaches to defining the essence of the social and legal communication. The type of social and legal communication is legal communication. Legal communication has a real, media and network spatial level, it provides direct and indirect modus of communication between Ukrainian citizens and state institutions, and feedback. With the spread of Internet communications, the Ukrainian government began actively use the network level for information and communication support of certain areas of its activities. The newest interactive type of legal communication is the instrument of electronic petitions.

Keywords: social-legal communication, legal communication, state institutions, society, electronic petition.